PATRIMONI **FAUNA** // Carles Barriocanal > TEXT // Carles Ginès > FOTOGRAFIA

L'arpella vulgar

Aquest rapinyaire de zones humides, més abundant al nord que no al sud d'Europa, es pot veure durant tot l'any al Baix Ter.

Es pot afirmar amb claredat que l'arpella vulgar (*Circus aeruginosus*) és el rapinyaire dels aiguamolls i les zones humides per excel·lència, i si hi ha algun gènere de dubtes el seu nom en castellà és d'allò més eloqüent: *aguilucho lagunero*. Pertany a l'ordre dels accipitriformes, rapinyaires de mida mitjana i que presenten diferències entre mascle i femella, sobretot de mida: les femelles son més grosses. El gènere *circus* és una excepció, la diferència entre sexes, és pel color del plomatge. El mascle adult és de color marró al dors, amb la cua grisa i el cap i el clatell de color terrós. A les ales, mostra una banda ampla de color gris clar que contrasta amb el color negre de la punta de les plomes de vol; la resta de l'ala és de color marró. La femella adulta és marró, amb el clatell i les espatlles de color crema. Els joves són molt semblants a les femelles però la taca de color crema del clatell i les espatlles no és tan extensa. Donat que és una espècie de zones humides i aquests ambients són escassos, en alguns indrets les seves poblacions es troben amenaçades. A tot Europa s'han comptabilitzat entre 50.000 i 80.000 parelles: Rússia, Alemanya, Polònia i Holanda són els països on hi ha més reproductors. A la península Ibèrica, és considerada com una espècie vulnerable. Els darrers censos donen unes 800 parelles reproductores, de les quals, a Catalunya, n'hi ha unes 40. Són, principalment, a la plana de Lleida, on nidifiquen als canyissars dels embassaments i pantans de reg, i a les zones humides de l'Empordà.

Després de les terres lleidatanes, a les zones humides dels aiguamolls de l'Alt Empordà és on trobem el contingent més importants de reproductors. Els darrers censos apunten a una població de 5 a 10 parelles. Aquesta població s'ha vist minvada per diversos episodis de botulisme aviari (malaltia que provoca paràlisi i que és provocada per la ingestió d'una toxina), que ha fet que es passés de 15 parelles a mitjans dels noranta a només 5 parelles al 2002. Sortosament, la població s'ha anat recuperant i el darrer cens donava 8 parelles reproductores.

El niu i la posta. Per bastir el niu, l'arpella vulgar empra zones amb canyís o boga, on aixafa la vegetació i hi afegeix material vegetal provinent dels arbres de les zones humides on cria. L'any 2002, a l'Empordà, es va trobar un niu d'arpella en un camp de cereal com si es tractés d'un esparver cendrós (*Circus pygargus*), un fet que es dóna en molt poques ocasions. Pon entre 3 i 5 ous i la seva alimentació principal és a base de rates, polls d'ànecs i fotges. Tanmateix, la seva dieta també és carronyaire: sovint menja peixos i ocells morts. L'època reproductora s'inicia cap al març o l'abril, moment en què comença la construcció del niu; la posta es du a terme durant la primera quinzena de maig i la incubació dura 5 setmanes. A finals de juny, els polls ja han nascut. S'independitzen dels pares a finals d'agost, si bé aquest patró pot variar segons les zones.

L'arpella és un rapinyaire que es pot observar durant tot l'any. En el Baix Empordà, la trobem en el sector litoral de Pals i Torroella de Montgrí, que comprèn el Ter Vell, la Pletera, la gola del Ter, la Fonollera i les basses d'en Coll, i, a l'interior en els antics estanys de Pals, Boada i Sobrestany. Abans dels anys 80, sembla que nidificava regularment al canyissar de les basses d'en Coll, però, a partir d'aquesta època, es va anar tornant rar a causa de la degradació d'aquesta zona. Actualment, alguns anys s'han vist animals portant branques a un possible niu que finalment no va prosperar. Aquest

Exemplar d'arpella vulgar.

mateix comportament s'ha observat al canyissar de Ter Vell. Potser en el futur aquesta espècie acabarà niant en aquestes zones humides si millora la qualitat del seu hàbitat.

Avui, a la plana del Baix Empordà, només tenim confirmada la reproducció de l'arpella en un sector de canyissar proper a Palau-sator, on abans hi havia l'estany de Boada. Al marge de l'època reproductora, les observacions de l'espècie al Baix Ter es poden fer durant tot l'any, especialment durant l'hivern, moment en què efectius procedents del centre i del nord d'Europa efectuen moviments migratoris cap a territoris més meridionals. Els censos d'aus hivernants que es fan cada any a la zona del Baix Ter donen valors d'entre 4 i 5 exemplars. A l'hivern, formen petits dormidors en zones tranquil·les (solen ser arbres alts), en les quals diversos exemplars passen la nit junts. Aquests dormidors són estables durant tot l'hivern. Aquesta estratègia, que també empren altres espècies, com ara les ardeides (esplugabous i martinets) o els corbs marins, forma part d'un sistema de protecció contra la predació i com a ajuda a la termoregulació i conservació de l'energia.

Esperem que amb els projectes de recuperació d'hàbitats que s'estan duent a terme (Projectes Life) i amb la nova protecció que oferirà el Parc Natural de les Illes Medes-Montgrí-Aiguamolls del Baix Ter, augmentin els efectius d'aquesta espècie, recolonitzin antics nuclis de reproducció i en creïn de nous, perquè el rapinyaire de les zones humides per excel·lència voli en un territori que li ofereixi tots els recursos que necessita ❧

Les basses de l'homenot

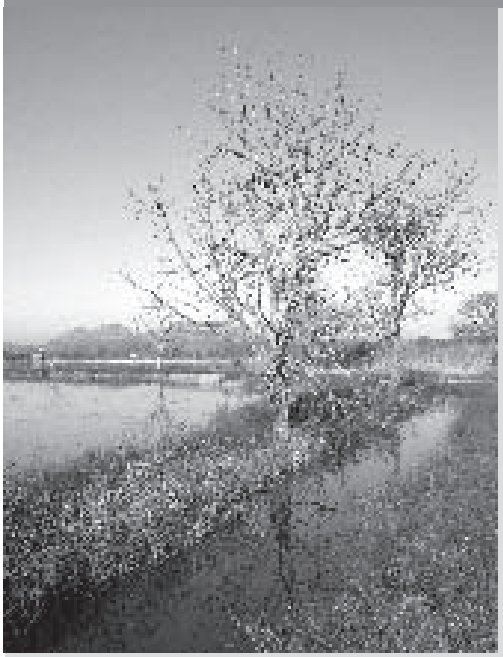

Les basses d'en Coll, prop del mar i amb el Montgrí al fons.

La primera vegada que el besavi Coll va pujar al cim del Quermany Gros encara faltaven un parell d'anys perquè s'acabés la guerra de Cuba. L'acompanyaven l'avi Rajoler de Pals i els seus dos fills –Pere i Florenci, el meu avi–, que eren uns vailets que encara no tenien ni deu anys d'edat.

Era un dia d'estiu, d'aquells en què bufava una tramuntana molt suau, que els va permetre d'abastar amb una mirada pràcticament tota la plana de l'Empordà Petit: un bell mosaic de recs, rieres i aiguamolls que acaben ajuntant-se per abocar finalment a la platja de Pals a través del Ter o de l'últim tram del rec de Molí.

La muntanya del Quermany s'alça imponent a l'extrem sud-oest del terme de Pals, termenant amb els municipis de Begur i Regencós. Una antiga llegenda que recull Pella i Forgas a la seva *Historia del Ampurdán* diu que un gran drac vigila l'entrada d'una cova plena d'aliments i tresors. Algú també ha situat allà dalt –amb més imaginació que història –la mítica ciutat de Cypsela, que tan sols coneixem per la referència que en fa Rufus Festus Avienus a la seva *Ora Marítima*.

Allí és on comença –o acaba, segons es miri– el massís de les muntanyes de Begur i també allí neix –entre els dos Quermanys: el Gros i el Petit– la riera de Quermany, que baixa fins al poble de Pals, travessa la carretera de Torroella de Montgrí i, finalment, aboca les seves aigües a l'antic estany de Pals, on també van a parar les aigües de la riera Grossa de Pals i d'altres provinents de tota una munió de recs i escorrentius de menor importància.

L'estany de Pals, per la seva banda, desguassa pel rec des Coll. Més avall, al mas Gelabert, s'ajunten la riera Vella de Palau, que és l'escorrentiu natural del rec de Molí, amb la riera Nova de Palau. Més endavant, s'hi afegeixen les aigües del Restellador, les del Masot i per últim les del rec des Coll, que desemboquen al mar totes juntes, al nord de les basses de les Illes.

Segurament, tota aquesta abundor d'aigua, va fer pensar a en Pere Coll i Rigau que serien unes terres molt adients per al conreu de l'arròs, que ja s'havia cultivat en aquells paratges a l'edat mitjana. El que no podia imaginar el meu besavi és que la implantació d'aquest cultiu donés lloc a 'la guerra de l'arròs de l'Empordà Petit', tal com va escriure Josep Pla a l'*Homenot* que li va dedicar. Tampoc podia pensar que la gent del país li faria un homenatge anònim i popular canviant el nom original de les basses de les Illes, pel seu propi nom: les basses d'en Coll ❧ BALTASAR PARERA I COLL.